

Sammendrag

Denne oppgava er et forsøk på å forstå Derridas overordnede prosjekt: dekonstruksjon, samt hans lesning av Rousseau på gjennom en nærlesning av *De la grammatologie*. Oppgava begynner med en redegjørelse av det som startet som en estetisk fascinasjon med Derrida, for å så først beskrive det overordnede prosjektet gjennom fokuset på raffinering, apori og paradoks, for å så se hvordan disse begrepene gjør seg gjeldene for hans lesning og prosjekt. Deretter skiftes det fokus til Derridas lesning av Rousseau i *De la Grammatologie* annen del, spesielt Rousseau som et uttrykk for en *singular situation* slik Derrida ser det, supplementbegrepet som karakteristisk for den logosentriske epoken, og hvordan dette supplementets logikk gjør seg gjeldende i epoken. Til slutt en redegjørelse for hvorfor skrift blir sett på som et *farlig* supplement, i at det truer det den vestlige metafysiske tradisjon i det det er en logosentrisk tradisjon.

Abstract

The project of this thesis is to understand Derrida's overarching project: deconstruction, as well as his reading of Rousseau in *Of Grammatology (De la grammatologie)*. The text begins with an account of what started as an aesthetic fascination with Derrida. I then go on to explain the overarching project of Derrida through such terms as refinement, aporia and paradox, to then show how these concepts apply to his project and his reading of Rousseau. The focus then shifts to Derridas reading of Rousseau in *Of Grammatology's* second part, especially how Derrida finds in Rousseau a *singular situation*, how the term *supplement* is characteristic of the entire logocentric epoch, and how supplementarity, or the logic of the supplement, is applicable. Lastly, an explanation as to why Rousseau sees writing as "That Dangerous Supplement", in that it threatens the entire western metaphysical tradition as a logocentric tradition.

Derridas lesning av Rousseau

Hvorfor en tekst om Jacques Derrida? Denne teksten forutsetter en nysgjerrighet.

Få filosofer vekker så sterke følelser og opphetet debatt som Derrida. Dette viste seg ved kontroversen ved hans nominasjon til en æresdoktorgrad ved Cambridge i 1992, som førte til stor misnøye blant flere akademikere. For noen er Derrida en sjarlatan: en som forsøker å lure oss gjennom uklarheter i språk; for andre er han en Sokrates-skikkelse (med den åpenbare forskjellen at Sokrates ikke skrev): en som viser oss følgene at vi må forholde oss til språket for å formidle tanken, samt for å tenke tanken.

Med denne kontroversen og debatten som oppstod rundt hans virke, samt et lettgjenkjenne-
lig utseende og karakteristiske god klesstil, innrømmer jeg at denne fascinasjonen med Der-
rida startet som en *estetisk* fascinasjon;¹ Derrida virker som en *cool cat*. Det finnes et kjent
bilde av Derrida på baksiden av *The Truth in Painting (1987)*:

Take a look at it. ... the Algerian-born father of deconstruction, Jacques Derrida,
looked, well, forgive me, he looked *really* cool.
(Glendinning, 2011, s. 23)²

Derridas motstandere vil kanskje si at denne estetiske fascinasjonen er et tegn på en mang-
lende akademisk integritet: vi har latt oss forføre av en person kjent som en forfører; dette
må vi være oppmerksomme på. Men hvis vi skal holde oss til denne integriteten som hans
motstandere vil trekke frem som et viktige prinsipp,³ burde vi ikke avskrive Derrida uten vi-
dere; la oss ta Derrida i god tro. Først vil vi forsøke å forklare hans overordnede prosjekt:

¹ Se også: *Dressed* av Shahidha Bari som diskuterer flere filosofers merkbare klesstil

² Alle sidetall til dette verker henviser til en PDF, og ikke faktisk sidetall i teksten

³ Det må nevnes at flere av Derridas kritikere ved Cambridge ikke var en del av det filosofiske fakultetet, og de ytringene som dukket opp i media manglet ofte referanser til hans verk.

dekonstruksjon, samt preferansen for raffinering, apori og paradoks. Deretter retter vi fokuset mot *De la grammatologie*,⁴ supplementbegrepet og skrift som det farlige supplementet.

Hva er det overordnede prosjekt?

Derridas forfatterskap begynte med en introduksjon til hans oversettelse av Husserls bok om geometriens opprinnelse i 1962,⁵ men han gjorde seg virkelig gjeldende med tre bøker utgitt i 1967: *L'écriture et la différence* (en.: *Writing and Difference*), *De la grammatologie* (en.: *Of Grammatology*), og *La Voix et le Phénomène* (en.: *Speech and Phenomena*). Disse tre verkene ble utgitt i Frankrike i en tid hvor flere kjente filosofer kom med noen av sine mest kjente verk: Foucault med *Les mots et les choses* (*The Order of Things*, 1966) og Deleuze med *Différence and Repetition* (1968). Denne løse 'samlingen' av filosofer har i senere tid blitt kaldt *Les incorruptibles* (*De ukorrumperbare*) av Hélène Cixous. Derrida kommenterte denne merkelappen i sitt siste intervju, gitt til avisen *Le Monde* den 19. august 2004:

By means of metonymy, I call this approach [of 'the incorruptibles'] an intransigent, even incorruptible, ethos of writing and thinking ..., without concession even to philosophy [...] Hence the strict taste for refinement, paradox, and aporia. ... [today] this predilection [for paradox and aporia] remains a requirement. (oversettelese ved Lawlor, L.)⁶

Dette er ikke et begrep han selv brukte, ei heller er dette en samling filosofer som hadde et samlet prosjekt. Men sitatet forteller oss at i Derridas forfatterskap er det en nødvendighet for en preferanse, eller et fokus, på raffinering, paradoks og apori. La oss bruke dette som en inngang til Derrida. Hvordan skal vi forstå denne preferansen?

⁴ *De la grammatologie* vil bli referert til som *De la grammatologie* eller *grammatologien* i teksten, i kildehenvisninger brukes forkortelsen 'GR', andre verk av Derrida vil ha sitt fulle navn, f.eks. *Letter to a Japanese Friend*. Verk som ikke er Derridas refereres til som vanlig.

⁵ *Introduction* (et traduction) à *L'origine de la géométrie* de Edmund Husserl, Paris, PUF, 1962

⁶ Lawlor, L. i *Jacques Derrida*, Stanford Encyclopaedia of Philosophy 2021 Edition. Trolig en referanse til filmen *The Untouchables* oversatt til fransk som *Les Incorruptibles*

Raffinering, apori og paradoks

Med raffinering mener vi ganske enkelt det å tenke noe fult ut: å ikke la seg stoppe med en gang en apori eller paradoks kommer til oss, men heller å raffinere og kartlegge det for å se hvor det fører oss; raffinering som å forfine, dele opp i finere deler. Apori er opprinnelig en gresk term og viser til en selvmotsigelse eller dilemma (et fravær av utvei eller hjelpemiddel). Denne termen er brukt av Derrida for å vise til det han kaller «*blind spots*» som er å finne i ethvert metafysisk argument. Paradoks trenger ikke en forklaring. La oss bruke som et eksempel det som er vårt anliggende her: skillet mellom tale og skrift.

I sin lesning av Rousseau og den vestlige metafysikkens tradisjon trekker Derrida frem en apori ved skillet mellom tale og skrift.⁷ På en måte er det en apori i selve motsetningen: talen blir sett på som å komme før skrift for å unngå apori, på en annen måte kan vi vise til aporien som nødvendig for å opprettholde skillet (Lucy, 2004). Derrida finner i den vestlige metafysiske tradisjonen at et valg har blitt gjort, et sted har vi skilt skrift fra tale, og talen har fått den privilegerte posisjonen som opprinnelig og sammenfallende med betydningen, med logos. Skrift får en representativ rolle, som en referent til en referent, til talen som fullkomment, identisk med seg selv og betydning. Med hvordan kan vi da forstå skillet mellom tale og skrift uten først å operere med en forståelse av skrift som forskjellig fra tale? Mer om dette senere.

Derridas prosjekt er dekonstruksjon, vi skal også komme tilbake til dette senere, men kan nøye oss her med å si at dekonstruksjon er både effekten av en kritisk lesning, samtidig som det er det å tenke kritisk rundt disse effektene og kunne identifisere de (rundt aporier og paradoks).

Dekonstruksjon kommer i gang ved å først snu på motsetningsparet for å gi det underordnede begrepet (for oss: skrift) den privilegerte posisjonen, det som tenkes som opprinnelig, for

⁷ Spesielt Rousseaus 'Annen diskurs': *Om ulikheten mellom menneskene – dens opprinnelse og grunnlag* (1995), og *Essay: Essay on the Origin of Languages* (1998), som ikke refereres til i teksten, men ble brukt i utformingen av oppgaven

dermed å vise at et skille ikke er opprettholdbart. På en måte kan dekonstruksjon (her) tenkes som en reversering av Platonisme: en dekonstruksjon av binære motsetningspar.

... deconstruction gets going by attempting to present as primary what metaphysics says is secondary.
(Bennington 1993, 42)

I dekonstruksjonen av skillet tale-skrift finner Derrida at forutfor enhver ide om en opprinnelig tale må vi allerede operere med en ide om en opprinnelig forskjell; en opprinnelig differens som må komme før skillet tale-skrift, på dette tidspunktet forandrer han begrepet slik at det får en ny betydning: *différance*. *Différance* kan kun forstås med det *aporetisk øyeblikket*, motsetningsparet lar seg ikke opprettholde uten denne aporien, hvor tale er tenkt på både som *før* skriften, men også at skriften er konstituerende for talen. Et annet poeng er at forskjellen, differensen, mellom de franske ordene *différence* og *différance* er kun merkbart i skrift; uttalelsen er helt likt. Kort sagt er dette skillet Heidegger trekker frem mellom *væren* og det *værende*. *Væren*, som er det som differensierer, viser seg først i etterkant av det det differensierer; i etterkant av disse differensieringer. Sådan viser *différance* seg kun etter det har skjedd, *post-festum*. Det som skiller dekonstruksjon fra enhver annen form for analyse er at man tar utgangspunkt i de aporiene som har vært gjeldende (for eksempel for slike motsetningspar som tale/skrift), for å så vise i neste steg at disse aporiene må ha blitt ekskludert fra metafysikken for å kunne opprettholde slike konsepter som nærvær, nærvær som identisk med seg selv, nærvær uten differens, sammenfallende med betydningen; med logos.

Hva er dekonstruksjon?

Det å i det hele tatt si hva dekonstruksjon er, er sådan en umulig oppgave. Det lar seg ikke beskrives ved midlene til en nærværsmetafysikk: en metafysikk som henvender seg til et logos i sentrum, som et punkt man kan bygge opp metafysikken på, opprinnelig logos; det Derrida kaller en logosentrisk metafysikk. Det lar seg ikke forstås med midlene til klassisk logikk, enten-eller-logikk, «all or nothing» (GR, 61). Noen gir en såpass generell beskrivelse av

prosjektet som å si at det er *det Derrida gjør* og behandler det sådan som en metode,⁸ men en slik forståelse av dekonstruksjon er, hva Derridas tenkning angår, misvisende: dekonstruksjon er ikke som en mengde verktøy i en verktøykasse som kan anvendes på tekst fra utsiden. Dekonstruksjon trenger ikke Derrida for at det skal skje; dekonstruksjon er noe som skjer. La oss ta en titt på noen sitater fra *Letter to a Japanese Friend* (1983), skrevet noen år etter *Grammatologien*, men som fremdeles er gjeldende for Derridas prosjekt her:⁹

... deconstruction is neither an analysis nor a critique ... It is not an analysis in particular because the dismantling of a structure is not a regression toward a simple element, toward an indissoluble origin. [...] it is an event that does not await the deliberation, consciousness, or organization of a subject, or even of modernity. It deconstructs it-self. It can be deconstructed [Ça se déconstruit]. [...] All sentences of the type "deconstruction is X" or "deconstruction is not X" a priori miss the point, ...
(*Letter to a Japanese Friend*, 2-4)

En definisjon av dekonstruksjon er altså umulig, men denne umuligheten har ikke så mye med dekonstruksjon manglende 'evne' til å innta en posisjon eller å komme med et 'valg', mer enn det har med muligheten til ethvert «er» som sådan. Dekonstruksjon er noe om skjer uten overveielse, uten bevissthet; noe kan dekonstrueres; det dekonstruerer seg selv. Det er ikke en kritikk i generell forstand som en negativ kritikk; ei heller er det helt som en kantiansk kritikk hvor man går bakenfor det som ligger til grunn for et eller annet for å kartlegge betingelsene for et eller annet, f.eks. de kategoriene som muliggjør den menneskelige erfaringen (en transcendental bevegelse, det å gå bakenfor noe). Men det kan sies å være en slags kritikk i kantiansk forstand i den grad den forsøker å raffinere og legge frem effektene av dens lesning og i den grad den forsøker å vise at noe ikke er helt slikt det ser ut til å være: den går inn i strukturen og kartlegger dens enkeltdeler og følger disse delene fult ut.

⁸ Typisk for Yale-skolen, litteraturvitere -og filosofer som ble påvirket av Derrida rundt slutten av 1970-tallet, som Bloom, de Man, Felman, Hartman, og Miller

⁹ Brevet er å finne i: Derrida and Differance, ed. Wood & Bernasconi, Warwick: Parousia Press 1985, p. 1-5. Derrida skrev dette brevet for å hjelpe en japansk oversettelse av dekonstruksjon, og diskuterer bl.a. hvor han selv har det fra.

Grunnen til at det ikke er mulig å komme med slike uttalelser som *dekonstruksjon er x*, eller *dekonstruksjon er ikke x*, er ikke fordi at begrepet ikke gir mening, men fordi at dekonstruksjon motsier seg ethvert «er» som sådan; enhver hva-het som sådan (*quoditas*): det at noe har en essens eller natur, som er det metafysiske spørsmålet *par excellence*. Dekonstruksjon forsøker å gå rundt dette ved å stille seg kritisk til ethvert spørsmål om hva noe er, fordi ethvert slikt spørsmål allerede antar en hva-het, når det Derrida heller vil snakke om noes *at-het* (*quiditas*). At dekonstruksjon skjer, at det har skjedd. Dekonstruksjon er sådan en dekonstruksjon av ethvert værenspredikat: «er». Samtidig kommer man seg ikke helt rundt en formulering av hva noe er fordi det vi har å forholde oss til er språket slik det er gitt til oss, dette markerer Derrida med en overstryking av begrepet: $\epsilon\bar{r}$, det han kaller *sous-rature*. Tegnet er misvisende så det må fjernes, men vi har ikke noe annet alternativ til det, så vi må la det stå.

Derrida trekker frem begrepet fra Heideggers begrep *destruktion*, men denne termen bringer med seg en uheldig betydning på fransk at det er snakk om en ødeleggende handling, noe det ikke er. Derrida lyktes med å finne igjen begrepet i en kilde han henviser til som *Littré*:

Deconstruction: action of deconstructing. Grammatical term. Disarranging the construction of words in a sentence. 'Of deconstruction, common way of saying *construction*' (min kursiv), ... 3. Se deconstruire [to deconstruct itself] ... to lose its construction.

(*Letter to a Japanese Friend*, 1)

Dekonstruksjon er altså både en destruksjon men og en konstruksjon, det er en de-kon-struksjon, som når man river ned en maskin for å så sette den opp igjen. Det Derrida vil komme frem til med forståelsen av dette begrepet er at vi verken ødelegger den metafysiske strukturen, ei heller lager vi en ny en. Det er en ny måte å bevege seg i værensstrukturen på. Som vi skal utforske videre i teksten er det snakk om *dekonstruksjon av tekst*; på hvilken måte tekst er dekonstruert på. Forklart på en annen måte skal vi se på hvordan tekster, i den grad de tematiserer seg selv, dens virke som tekst, alltid nødvendigvis er aporetiske eller paradoksale.

Foreløpig kan vi si at dekonstruksjon er noe som skjer, det som skjer med noe, «It deconstructs it-self. It can be deconstructed. » (*Letter to a Japanese Friend*, 3), «at bottom *what happens or comes to pass* [ce qui arrive]. » (*The Time is out of Joint*, 17)

«Like it or not ... deconstruction is a happening thing!» (Lucy 2004, 14). Dette med 'thing' kan være noe upresist, spesielt oversatt til norsk som 'ting', da 'ting' er et begrep Derrida selv bruker (fr.: *chose*), sagt på en bedre måte kan vi si at dekonstruksjon finner sted: *deconstruction is happening*, punktum.

Veien inn til dekonstruksjon

Siden dekonstruksjon alltid er dekonstruksjon *av noe*, forandrer den alltid sitt uttrykk etter hva det er om dekonstruerer; det lar seg erstattes ved begrep som *difference*, *trace (spor)*, *supplement*, *skrift*, *pharmakon (legemiddel)*, etc. I *grammatologien* er fokuset på språket etter den filosofiske lingvistiske vending; språk som avgrensede for vår metafysiske horisont, hva vi kan forstå og ikke forstå i denne metafysikken hvor dens felt har blitt ensbetydende med språkets felt. Dette er hos Derrida overgangen fra språk til skrift. Språket er ikke det som gjennomgår en forandring, språket sluttet å være språk, qua skrift er det noe annet. Dette er det Bennington sier er *the language way in*,¹⁰ som er den 'typiske' måten man kom seg inn dekonstruksjon på:

The general structure of the unmotivated trace has communicated within the same possibility, and without one being able to separate them except by abstraction, the structure of the relation to the other, the movement of temporalization, and language *qua* writing.

(GR, 51, Benningtons parafrase)

Bennington bruker dette som en epigraf til å snakke om Derrida på. Hva skal vi forstå med *the unmotivated trace*?

I *De la grammatologies* første del utforsker Derrida Saussures språkteori: *semiotikk*; et betegnede system. For Saussure er språket et tegnsystem, oppbygget av to psykologiske enheter som assosieres med hverandre: signifikatet og signifikanten, en lydforestilling og et konsept. Skrift refererer til talen og er et signifikat for et signifikat, mens talen refererer til konsepter,

¹⁰ Fra en forelesning om dekonstruksjon, tilgjengelig på youtube: Bennington, (2017) *Geoffrey Bennington on Derrida and Deconstruction* (Modern Critical Theory Lecture Series) Unit Fellows
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FtLMNcpgYEs>

og er et signifikat til en signifikant. Det er altså i det talte ord vi kan finne betydningen. Forholdet mellom signifikanten og signifikatet er relasjonelt og arbitrært; det er relasjonelt på den måten vi har forklart over, og arbitrært ved at det er ingen direkte forhold mellom signifikatet og signifikanten; det er ingen naturlig grunn til at en hvilken som helst lydforestilling refererer til et bestemt konsept, på norsk har vi et ord for *okse*, men det er forskjellig fra det franske *bœuf*. Språk er derfor et system av *minimale par* mellom tegn og konsept, og disse uttrykkene er forskjellig fra hverandre, de differerer. Skrift er da fonetisk tegns tegn.

Hvis ethvert tegn får sin betydning ut fra dens forskjell fra andre tegn betyr det at tegnet også konstitueres av denne differensen; ethvert ord har et spor (*trace*) som er utenfor seg selv, men samtidig meningsbetydende for seg selv. Ethvert tegn bærer derfor også ethvert annet tegn med seg på grunn av at det er forskjellig fra ethvert annet tegn. Sporet kan ikke reduserer til et tegn eller på noen annen måte bli et tegn, ingen metafysikk kan tenke dens operasjon:

No ontology can think can think its operation ... [it is, along with the supplement]
neither a presence nor an absence
(GR, 342)

Sporet generelt sett kan vises gjennom forskjellige måter som skrift, men det betyr ikke at sporet er skrift; sporet i seg selv finnes ikke.

Writing is one of the representatives of the trace in general, it is not the trace itself.
The trace itself does not exist. (To exist, it is to be, to be a being [étant], a present-entity, to on.)
(GR, 182)

For Derrida er sporet alltid et spor av et annet spor, det overgir seg ikke som et opphav, noe opprinnelig. Sporet er et begrep i en uendelig differensierende serie av andre ord, inkludert difference, supplement, skrift, etc. Sporet motsier seg den metafysikken som har gjort seg gjeldende fra Platon og frem til Heidegger, en nærværsmetafysikk hvor nærvær blir sett på som opprinnelig og overordnet fravær. Ethvert tegn som manifesterer eller gir seg til et nærvær inneholder alltid dette sporet som alltid er fraværende. Sporet motsier seg denne metafysikken. Fordi enhver nærværsmetafysikk vil operere med et grunnleggende skille mellom nærvær og fravær, kan ikke sporet uttrykkes.

Men det faktum at sporet er noe som gjør seg gjeldende og som viser seg selv gjennom disse forskjellige begrepene, får oss til å tenke nytt om denne metafysikken. Sporet lar seg ikke forstås innad i et slikt dyadisk språkssystem av minimale par som hos Saussure; signifikanten og signifikatet som dette minimale paret. Det er på denne måten Saussure sin lingvistik er *logosentrisk*, den henvender seg til et eller annet meningsbærende, *et logos*, et punkt eller fundament det kan struktureres rundt som er sammenfallende med betydningen; signifikanten. Det paret som oppstår er et ikke-reduserbart minimalt par som samtidig ekskluderer sporet/differance, og ved denne ekskluderingen blir det sett på som opprinnelig. Derfor motsier sporet seg Saussures teori om at betydning oppstår gjennom en lek mellom forskjeller, sporet er den retroaktive opprinnelsen til differens, «the opening of the first exteriority in general, the enigmatic relationship of the living to its other and of an inside to an outside» (GR, 76), og tidligere:

The trace is not only the disappearance of origin ... it means that the origin did not even disappear, that it was never constituted except reciprocally by a nonorigin, the trace, which thus becomes the origin of the origin.
(GR, 66)

La oss bevege oss litt vekk fra sporet.

«To be is to inherit» sier Bennington med et blikk mot Shakespeare (Bennington, 2017). Vi er født inn i en språklig verden, gjennom en slags arveprosess er det gitt til oss. Dette er ikke det samme som å si at språket kommer foruten mennesket, men at språket allerede har blitt bestemmende for verdenen vi befinner oss i. Det er språket vi har for å tenke tanken på, og det er gjennom språket vi tenker det å tenke tanken på. Derrida trekker frem et begrep fra Lévi-Strauss: *bricoleur*, i kontrast til begrepet *ingénieur*. En *ingénieur* har veldefinerte verktøy og måter å arbeide på, men måten vi bruker språket på er mer som en *bricoleur*, altså, vi bruker det vi har for handen, det som er tilgjengelig for oss, gjennom denne arveprosessen. Vi er født inn i språket, i en språklig verden, og vi må forholde oss til det. Vi kan ikke gjøre noe annet. Det er dette som får Derrida til å skrive:

There is nothing outside the text [there is no outside-text; *il n'y a pas de hors-texte*]
(GR, 172)

De er ingenting utenom teksten/det er ingen utenfor-tekst. En ganske kontroversiell og lite intuitiv påstand. Derrida kommer inn på et lignende punkt når han snakker om begrepet lovløs eller fredløs (fr.: *hors-la-loi*), en lovløs er en som er utenfor loven, en som ikke opererer etter den, men hvis han er utenfor lovens virke, hvorfor kan hen da dømmes og straffes etter loven? Hvis noen faktisk var utenfor loven ville man tenkt at loven aldri kunne omfatte denne personen (og villa da ikke vært en *person* jf. en juridisk person) På denne måten er begrepet lovløs et paradoksalt begrep, på samme måte som vi ikke kan ha noe utenfor-tekst, utenfor *hors-texte*, da *hors-texte* designerer det som er utenfor selve teksten i en bok, men fremdeles en del av boken, som illustrasjoner og andre former for figurer, plasjer, plater, et innsatt blad uten paginering, etc. blir den bokstavelige betydningen til *hors-texte*, en utenfor-tekst, et paradoksalt begrep. Enhver lovløs vil være under loven, på samme måte som at ethvert tegn er skriftlig.

En annen betydning med sitatet er at man ikke kan peke på en betydning som ligger utenfor teksten; et ord kan ikke referere til en referent *utenfor teksten* som er sammenfallende med betydningen. Skrift refererer da kun til differerende tegn, kun flere ord. Sagt på en annen måte: signifikatet refererer ikke til en signifikant, kun flere signifikater. Derrida går altså et skritt lengre enn strukturalismen: hvor strukturalismen sier at et signifikat refererer til en signifikant hvor betydninger er, refererer signifikatet kun til andre signifikater, i en uendelig kjede. Det finnes ikke et fast punkt man kan henvise seg til; det finnes ingen *transcendental signifikant*, ingen betydning som vi kan peke på utenfor teksten og strukturere noe rundt.

Yet if reading must not be content with doubling the text, it cannot legitimately transgress the text toward something other than it, toward a referent ... or toward a signified outside the text whose content could take place, could have taken place outside of the language [langue].
(GR, 172)

Men vi kommer ikke unna denne metafysikken, vi er enda i den, og vi ser kun stengningen av den, ikke dens slutt. Det finnes kanskje ingen transcendental signifikant, men *illusjonen* av at det finnes en er en nødvendig illusjon. Dette 'spenningsforholdet' beskrives gjennom *différance*.

En formulering

Det finnes en formulering av dekonstruksjon gitt av Derrida i hans tidlige virke noen år etter utgivelsen av *Grammatologien*.¹¹ Formuleringen er å finne i et intervju gitt i 1971 i samtaleboken *Positions*, og som senere ble med i forordet til *Dissemination* fra 1972. Dekonstruksjon, ifølge Derrida på dette tidspunktet, består av to momenter. I første moment snur vi på motsetningsparet slik at det underordnede konseptet inntar den privilegerte posisjonen, for så å vise at det overordnede begrepet ikke kan finnes uten det underordnede begrepet. Hvis vi tar som vårt eksempel et av våre anliggende her, verket og supplementet, kan vi først vise at det er supplementet som skaper verket det supplerer, fordi man ikke kan tenke seg et verk uten å tenke et supplement, fordi et verk forstått som noe som er identisk med seg selv, trenger en forståelse av at det finnes noe som er forskjellig fra det for å opprettholdes. Sagt på en annen måte, vi kan ikke ha en ide om noe originalt uten å ha en ide om en kopi. I neste steg kan vi vise at det vi så på som det opprinnelige verket kan sies å finnes i supplementet. Dette kommer vi tilbake til senere. Gjennom denne dekonstruksjonen finner vi at det som ble sett på som opprinnelig allerede har en forståelse av en differens som må være *før* denne opprinnelsen. Det som er opprinnelig er altså ikke verket, talen eller logos, men *differens*. Denne formuleringen av dekonstruksjon kan i generelle termer beskrives som en reversering av Platonisme.

Ved å gå bakover i den vestlige metafysikkens tradisjon ser vi at det et sted har blitt gjort et valg om å ekskludere differens fra metafysikken for å opprettholde forestillingen om logos som opprinnelig. Derfor har vi med en logosentrisk metafysikk å gjøre. Det er ikke for å si at det *kun* finnes en logosentrisk metafysikk, men at det er denne metafysikken som i ettertid er vår tids metafysikk finner sine røtter i. Denne vestlige metafysiske tradisjonen har sådan

¹¹ To andre beskrivelser av dekonstruksjon kommer senere i hans forfatterskap (*Force of Law* fra 1989-90, hvor prosjektet er rettferdighet og dens apori; og forelesningene om dødsstraff fra 2000 (1. og 8. mars) å dekonstruere døden, «to deconstruct death. Final period. And with the same blow, to come to blows with death and put it out of action. No less than that. Death to death» (*The Death Penalty*, vol. 1 s. 240-241).)

sitt opphav hos Platon, men igjen ble dette opphavet tenkt post-festum. Det er en senere tanke som forsøker å stadfeste en metafysikk i et tenkt opprinnelig opphav. Som forklart tidligere er det her Derrida forandrer begrepet *difference* til *diffrence*, det er både en differensiering, men også en forsinkelse (deferral) av betydning, og forskjellen er ikke merkbar i talen, vi trenger skriften for å tenke dens operasjon.

De la grammatologie

Spivak skisserer i sin introduksjon til sin oversettelse av *De la grammatologie* «*the question of the preface*» (OG xxvii). Leseren av denne teksten er kanskje allerede kjent med Derrida, og vi har allerede her snakket om han en god del. La oss så diskutere problemet med et forord.

If you have been reading Derrida, you will know that a plausible gesture would be to begin with a consideration of “the question of the preface”.
(*Translator’s Preface* i GR, xxvii)

Forordets *for* sier at det kommer *før* teksten den snakker om, men de fleste forord er skrevet etter teksten allerede er ferdigstilt. Dens funksjon er dermed å gjøre leseren klar på hva hen kommer til å lese, sådan er forordets logikk å gjøre nåtidig det som er fremtidig. Kan det finnes et forord om noe som skal til å komme, men som vi ikke helt er klart over hva er? Det Derrida i *grammatologien* kaller vårt *future anterior*? Og hvis et forhold skal si til leseren hva som kommer i teksten, hva er så igjen å si i teksten, hvis alt allerede er lagt frem for oss?

- I hope at least that you’ll testify that this preface really was written before the book it precedes?
 - Yes, yes: but in that case it isn’t a preface (D, 1-59)
- (Bennington, s. 23)

Spivak trekker frem et foredrag av Hyppolite hvor han siterer Hegel: «Don’t take a preface seriously. The preface announces a project and a project is nothing until it is realized» (*Translator’s Preface* i GR, xxxviii)

Hvordan begynner Derrida *De la grammatologie*? Hvordan kan han begrunne en begynnelse når det så langt har vært selve problemet med en begynnelse som har vært vårt anliggende? Vi er ikke de eneste som har stilt dette spørsmålet, Derrida skrev om det selv. Problemet med en begynnelse er at det ikke finnes et fast punkt som vi kan strukturere noe på; en metafysisk

tanke. Hvordan kan vi begynne et sted når vi finner at det ikke har utspilt seg slik det burde (Bennington 1993, 15), at begynnelsen allerede er forsinket (Bennington 1993, 16). Et mulig svar kan være at vi bare må begynne, hvor er uvesentlig.

We must begin somewhere, but there is no absolutely justified beginning (GR, 162; M, 6-7). One cannot, for essential reasons that we shall have to explain, return to a point of departure from which all the rest could be constructed following an order of reasons (POS, 4) nor following an individual or historical evolution (POS, 48-9). At most one can give a strategic justification for the procedure. (Bennington 1993, 15)

Derrida påpeker at metafysikken startet med nærvær. Nærværsmetafysikken tenker alltid to momenter, alltid logisk, ofte historisk: nærvær først, så fravær. Dette er logos' virke. Ideen om en absolutt fortid som aldri var tilstede, om en opprinnelig gjentakelse, et supplement som produserer det det supplerer (GR, 144-5, Bennington 1993, s. 18), at det er ingenting utenfor teksten (GR, 158-63, D, 35-6, NA, Bennington 1993, s. 19). Vi må begynne et sted uten å egentlig forstå hvor det er. Som vi allerede har gjort (vi er allerede godt inn i teksten, og Derrida har allerede blitt introdusert). «But in beginning at the 'beginning' we have, precisely, not begun at the beginning; everything had *already* begun. » (Bennington 1993, 19). Så langt har vi ikke sagt noe utenom det vanlige. «- You claim that there is no given starting point, so you start in the most traditional way imaginable with the problem of beginning. » (Bennington 1993, 19). Vi skal snakke mer om forordstematikk og forordslogikk senere.

Exergue

there is as yet no exergue.
(GR, 5)

Exergue (fr.) fra gresk, *ex ergon* (ut av/utenfor tingen/verket) den delen av en medaljong som er forbeholdt en inskripsjon, altså utenfor selve motivet.¹² En *exergue* er ikke en introduksjon eller en innledning til et verk, ei heller er det et forord; en *exergue* kan være klart før man starter selve verket. Det er en slags proklamasjon om verkets prosjekt. *Exerguen* er hyppig

¹² Vi holder vi oss til det franske *exergue* og unngår et forsøk på en oversettelse.

brukt hos Derrida og de som skriver om han, noen ganger med en paradoksal eller aporetisk funksjon, alltid som et poeng.

Hva er det Derrida forsøker å oppnå med *Grammatologien*? Vi må lese *exerguen* nøye fordi han forteller det oss svært sakte, poenget er «to produce the problems of critical reading ... [not to] illustrate a new method ...» (*Translator's Preface* i GR, cxiii). Disse problemene har allerede blitt nevnt, aporier og paradokser, hvordan sporet, difference, supplementet uttrykker seg. Men hvordan begynner Derrida å snakke om det her?

Denne delen i *Grammatologien* som heter *Exergue* består selv av tre *exerguer*: tre sitat. Vi tillater oss å sitere de i sin helhet fordi de innleder de tre aksene som *Grammatologien* utfolder seg langs:

1. The one who will shine in the science of writing will shine like the sun. A scribe (EP, p. 87 [*L'écriture et la psychologie des peuples* er Derridas kilde referert til som 'EP'])
O Samas (sun-god), by your light you can scan the totality of lands as if they were cuneiform signs (ibid.)
2. These three ways of writing correspond almost exactly to three different stages according to which one can consider men gathered into a nation. The depicting of objects is appropriate to a savage people; signs of words and of propositions, to a barbaric people; and the alphabet to civilised people. J.-J. Rousseau, *Essai sur l'origine des langues*
3. Alphabetic script is in itself and for itself the most intelligent. Hegel, *Enzyklopadie* (GR, 3)

Det første sitatet er todelt og kommer fra før klassisk tid. Kilden Derrida refererer til er en av to bøker som lå til grunn for et essay Derrida skrev noe før *grammatologien*, som på mange måter ble videre utviklet til *grammatologien*. Samlet forutser sådan disse to sitatene Derridas egne prosjekt: en grammatologi, og dens ambisjon (Glendinning 2011, 48).

Det andre sitatet er eksemplarisk for en etnosentrisk og en fonosentrisk tidsperiode, hvor både den vestlige europeer ble sett på som over andre folkeslag, og talen ble sett på som over skrift. Dette vil være en forgjenger til det Derrida identifiserer hos Rousseau: en eksemplarisk artikulering av denne epokens program.

I det tredje sitatet ser vi alfabetets privilegering over andre skrifttyper, som Rousseau er ensbetydende med den vestlige europeiske sivilisasjon som har vært den dominerende

forestillingen som har eksistert i den vestlige metafysikkens tradisjon. En etnosentrisme som får sitt sterkeste uttrykk i fonetisk skrifts' metafysikk; en logosentrisme.

Det er langs disse tre aksene *Grammatologien* vil utvikle seg: skriftens problem, metafysikkens problem, og den humanistiske vitenskapelighet, det som alltid har blitt tenkt som logikk, som i stadig større grad er konstituert av ikke-fonetisk skrift.

Disse tre sitatene har som hensikt å vise oss: ikke bare at 1) fonetisk skrift har utviklet seg sammen med en bestemt etnosentrisme, og 2) at denne tenkte etnosentrismen alltid har blitt kontrollert men og samtidig komplisert av skriftens konsept, metafysikkens historie og vitenskapens konsept, og 3) at en grammatologi viser tegn på frigjørelse i verden, men og, 4) at en slik grammatologi risikerer å aldri bli etablert som sådan, at dens metode aldri kan uttrykkes, fordi enhver slik grammatologi vil bli tenkt innenfor denne logosentriske perioden vi befinner oss i og dermed kun gi mening for oss innad denne perioden. Vi kan ikke skue forbi dens horisont. *Men* at, 5) kanskje vil en forsiktig lesning av den logosentriske perioden og en meditering over det vi foreløpig kaller skrift være en måte å forholde oss til en kommende verden på. En verden vi ikke kan forutse, men kanskje være trofast til, fordi vi ikke kan se slutten på denne verdenen enda, kun en stengning:

For essential reasons: the unity of all that allows itself to be endorsed today through the most diverse concepts of science and of writing, is, in principle, more or less covertly but always, determined by an historico-metaphysical epoch of which we merely glimpse the *closure*. We do not say the *end*.
(GR, 4)

Som vi har nevnt tidligere vil Derrida få til livs en ny form for kritisk lesning; ikke en destruksjon av værensstrukturen eller konstruksjon av en ny, men en ny måte å bevege seg i værensstrukturen på; en dekonstruksjon.

The idea of science and the idea of writing – therefore also of the science of writing – makes sense for us only in terms of an origin and within a world to which a certain concept of the sign ... and a certain concept of the relationship between speech and writing, have *already* been assigned.
(GR, 5)

Men en grammatologi tenkt i denne epoken vil kun gi mening for oss med en forståelse av en tenkt opprinnelse, og i denne epoken hvor tegnets posisjon allerede er gitt, vil også dens forhold til det talte språk være gjeldende. Dette er Derridas prosjekt, å annonsere starten på et

prosjekt vi enda ikke ser enden til. Vi vet ikke helt hvordan dette vil se ut, dette som er hans *future anterior*. Derfor er ikke et forord mulig. Alt Derrida har gjort er å ha annonsert starten, men hans verk utfolder seg langs en slags forordslogikk:

The logic of the preface was at work all along. However, with *Of Grammatology* we have a case of a preface-like work that will not have already been pre-faced by the work it prefaces. Perhaps, nevertheless, we can hope that this preface-like work will have been faithful to that future world.
(Glendinning 2011, 50)

Dette er alt vi kan håpe på, at en slik grammatologi vil være trofast til den kommende verden. Dette er Derridas messianske håp: en messianisme uten en messias, man håper på at en verden skal komme hvor man ikke lengre trenger å håpe på en fremtidig verden med en ende. Vi må være åpne for en slik verden. Derrida har ikke noe annet å gi oss enn apori og paradoks, gjennom denne raffineringssprosessen som er hans lesning. Er denne verdenen ønskelig? Vil en slik verden være bedre for oss enn den vi nå befinner oss i? Gir et slikt spørsmål overhode mening når vi ikke vet hva som befinner seg forbi den metafysiske horisonten vi allerede er i, og ikke ser enden til?

Here I have nothing but experiences of aporia, which I think must not be forgotten - I think they have to be taken seriously. But I have no contents to propose. I must have had occasion to say, for example, that it's better that there be a future [*de l'avenir*], and that I move in the direction of deconstruction because it is what comes [*qui vient*], and it's better that there be a future, rather than nothing. For something to come there has to be a future, and *thus if there is a categorical imperative, it consists in doing everything for the future to remain open.* (min kursiv) I am strongly tempted to say this, but then - in the name of what would the future be worth more than the past? More than repetition? Why would the event be preferable to the non-event? [...] Ultimately, this is my way of interpreting the messianic. The other may come, or he may not. I don't want to programme him, but rather to leave a place for him to come if he comes. It is the ethic of hospitality.
(*A Taste for the Secret*, 83).

Med andre ord, har forordets logikk allerede gjort seg gjeldende. Med *De la grammatologie* har vi et eksempel på et forord-aktig verk som ikke enda er forordet (å fororde, for å finne på et verb) av et verk det selv fororder, alt vi kan gjøre er å håpe på at et slikt verk er trofast til den verdenen som skal komme, at vi er gjestfrie. For dette kan det ikke *allerede nå* finnes en *exergue*.

For that world to come and for that within it which will make the values of sign, word, and writing tremble, *for that which here guides our future anterior, there is as yet no exergue.*

(GR, 5)

Etter *grammatologiens* første del vil Derrida så kunne si at dette har vært litt mer enn en *exergue*, ikke for det som er den kommende verden, men det som er Rousseaus anliggende i den neste delen, en lesning av Rousseau.

Rousseau, navnet på et problem

We must now justify our choice
(GR, 105)

Hvorfor Rousseau? Derridas lesningen forutsetter en nysgjerrighet.

I *grammatologiens* første del gir Derrida oss en lesning av Saussure og Lévi-Strauss, og er for Derrida en inngang inn til å snakke om Rousseau på, «They will, therefore, in this study, be somewhat more than an exergue» (GR, 108). Derrida introduserer sådan Rousseau med en *ouverture*:

This work will present itself gradually. We cannot therefore justify it by the way of anticipation and preface. Let us nevertheless attempt an overture.
(GR, 105).

Ouverture: en instrumentalkomposisjon som åpner opera, musikal, syngespill e.l., ofte med forsmak på forestillingens temaer (NAOB). Hvordan bruker Derrida det her? *Ouverture*-begrepet peker muligens mot Heideggers begrep *Öffnung, das Offene/das öffnende*: karakteristisk av *Dasein*: en åpenhet til verden, til andre og seg selv. Derrida gjentar her poenget med at vi må være *åpne* til en verden som skal til å komme.

Between the overture and the philosophical accomplishment of phonologism (or logocentrism), the motif of presence was decisively articulated.
(GR, 106)

Hvorfor begrepet *motiv*? *Motif*, igjen et begrep som ofte er brukt i musikk: det som et verk gjengir, noe et verk er bygget over, i en musikalsk sammenheng: et grunnledd som bygges videre på. Som gjentar seg, som repeteres, som får sitt uttrykk i forskjellige karakteristiske enheter i en komposisjon. Motivets gjentagende-het får sitt uttrykk i egennavn (*proper names*); navnene på problem: Platon, Descartes, Rousseau, Hegel, alle tar opp igjen nærværets motiv, og det er Rousseau som for Derrida artikulere dens posisjon klartest.

Derrida går inn på en kritisk nærlesning av Rousseaus *essay* og *annen diskurs* fordi Derrida finner hos Rousseau et eksemplarisk uttrykk av logosentrismens epoke. Det er også dette uttrykket, en skriftkritikk og skriftreduksjon, som Lévi-Strauss og Saussure vil gjenoppta 200 år senere. For Lévi-Strauss blir Rousseau faren til moderne antropologi og dermed en etnosentrisk og fonosentrisk antropologi. I Rousseau finner også Saussure igjen grunnlaget for en fonosentrisk og logosentrisk lingvistikk. Derrida sier at Rousseau gir uttrykk for en *singular situation* og ser i Rousseau en “*exemplary*” value:

If the history of metaphysics is the history of a determination of being as presence, if its adventure merges with that of logocentrism, and if it is produced wholly as the reduction of the trace, Rousseau’s work seems to us to occupy, between Plato’s *Phaedrus* and Hegel’s *Encyclopaedia*, a *singular situation* (min kursiv).
(GR, 105)

Hva skal vi forstå med denne *singular situation*? Rousseau, for Derrida, eksemplifiserer den logosentriske epoken *par excellence*. Rousseau er den eneste i denne epoken som gjør en systematisk og tematiserende skriftreduksjon; skriftreduksjon som system, implisert av hele epoken (GR, 106). Et uttrykk som likt andre i denne perioden ser på skrift som *et supplement* til talen. Skriften er underordnet talen og får dens virke ut fra dette underordnende forholdet til tale: skrift som middel for talens virke, som teknologi, som tale skrevet ned. Men Rousseau er i stand til å si dette fra en ny nærværsmode, fra subjektets *egennærvær*, i bevisstheten eller sentimentalitet.

Within this epoch of metaphysics, between Descartes and Hegel, Rousseau is undoubtedly the only one or the first one to make a theme or a system of the reduction of writing, as it was profoundly implicated by the entire epoch. He repeats the inaugural movement of the *Phaedrus* and of *De Interpretatione* but this time from a new model of presence: the subject’s self-presence in *consciousness* or *sentiment*.
(GR, 106)

Derrida sier han gjentar den innledende bevegelsen til *Faidros* og *De Interpretatione*. Disse to innledende bevegelsene er i Platons *Faidros* skrift som sykdom, men også som et legemiddel. Derrida bruker her ordet *pharmakon*, som igjen er en supplementslogikk. Skrift som kunst eller *techne* er et legemiddel på samme måte som et maleri er en sykdom for tings faktiske fremtredelse. Dette er igjen en privilegering av nærvær, en privilegering av tale over skrift.

Writing as painting is thus at once the *disease* [*lema*] and the *remedy* within the *phainesthai* or in the *eidōs*.

(GR, 318)

Hos Platon:

Yes, because there's something odd about writing, Phaedrus, which makes it exactly like painting.

(Faidros 275d)

og Aristoteles:

Now spoken sounds [*ta en tē phonē*] are symbols of affections in the soul [*pathēmata tes psyches*],¹³ and written marks symbols of spoken sounds. »

(De Interpretatione, 1, 16a, 3)

Med andre ord gjentar Rousseau tanken om at det talte språk henviser seg til sjelen, til erfaringen; og skrift henviser seg til tale, og er dermed en referanse til en referanse; dobbelt distansert fra betydningen, fra logos. Descartes hadde drevet ut tegnet, spesielt det skrevne tegn, fra sitt *cogito*; tegnet var et tilbehør: en ekstra del til det sansen og imaginasjonen. For Hegel gjenopptar han det sanselige tegnet til Ideens bevegelse. Han hyller fonetisk skrift siden det er nærmere talen og dens konsept (GR, 107). Men verken Descartes eller Hegel, hvor Rousseau befinner seg mellom, taklet *skriftens problem*. Leibniz hadde åpnet opp for et *angrep* mot logosentrismen med en idé om en universal skrift; dens universelle kjennetegn, «Such is algebra, such was no doubt the universal language that Leibniz looked for» (Rousseau i *Pronunciation*, sitert i GR, 330).

Vi må passe på å ikke attribuere til disse forfatterne en opprinnelse; de gjentar alle logosentrismens uttrykk fra sitt eget ståsted, sådan er de også selv motiver for en logosentrisk ouverture, for Derridas virke i *Grammatologien* gir de uttrykk for navnet på et problem, «The indicative value that we attribute to them is first the name of a problem.» (GR, 107), ikke opprinnelsen til det.

¹³ «*pathēmata tes psyches*» kan også oversettes til *symbols of spoken words*, det er usikkert hvilken oversettelse Spivak bruker

Identifikasjonen til logosentrismen i Platon var først tenkt i ettertid, post festum, vi kan ikke gi uttrykk for en gitt opprinnelse fordi dekonstruksjonens tanke er at det ikke finnes et fast sentrum fra hvor vi kan bygge en posisjon eller et fundament. Derrida tilbyr en ouverture i det han introduserer Rousseau, både som et pek mot Heidegger at vi må være åpne til verden, men også for å peke til Platon som en ouverture til den logosentriske epoken, hvor dens motiv stadig har blitt gjenopptatt siden.

Supplementet, parergon og skriftspråk

“supplement ... [what] ... is lacking”
(Rousseau, sitert i GR, 159)

Vi tar igjen opp denne problematikken med hvordan noe som er identisk med seg selv, fullkomment, trenger et supplement, som er en tilføyelse av *noe som mangler*. La oss vise hvordan supplementslogikken viser seg i Kants begrep *parergon*, for å illustrere supplementbegrepet.

How could something complete in itself, full of plenitude and presence, abundant with ‘total representation’, be augmented? How is it possible to add something to what is already total? In the same vein, one could ask where parerga begin and end.
(Lucy 2004, 136)

Sitatet omtaler her Kants bruk av ordet *parergon* som noe som er utenfor selve verket (*ergon*), men på samme tid er en del av det. Eksempelet som brukes her er en skulptur av en naken kropp tildekket av et gjennomsiktig slør (fra *Kritikk av dømmekraften*). Men hvordan får vi en forståelse om nakenhet hvis vi ikke allerede har en forståelse av tildekket-het? Sådant blir sjallet både et uttrykk for en tildekket naken kropp, en ikke-naken kropp, samtidig som det viser til den nakne kropp, det er selv er forskjellig fra, da den er gjennomsiktig. Det som er utenfor verket skaper verket: *parergon* skaper *ergon*; hvis vi ikke allerede hadde en forståelse av det å være påkledd ville vi ikke hatt en forståelse av en naken kropp, kun kropp, verken naken eller påkledd (*Truth in Painting, 1987*).

På samme måte som *parergon* fungerer i et kunstverk fungerer supplementet i skriftspråket, denne samme logikken eller «strange economy» til supplementet er på spill, det vi kan kalle supplementaritet. Vi kan da si at forholdet mellom *parergonalitet* og supplementaritet er i

seg selv supplementært, fordi vi finner igjen i begrepet *parergon* den samme supplementlogikken vi finner i Rousseau (Lucy, 2004).

Like Kant, Rousseau held to a certain ideal of originary purity, which for him could be located in an authentic language of the passions and instincts.
(GR, 156)

Språket opprinnelse er som det talte språk, som fant sin opprinnelse i lidenskap og instinktet. Det var lidenskapen som gjorde at mennesket talte, og vi talte før vi skrev. På dette punktet er ikke Derrida uenig rent faktisk; vi fødes ikke med penn og papir for hånden, og vi lærer oss faktisk å snakke før vi lærer å skrive, men dette er en den naive, eller *narrow* forståelsen av skrift. Det Derrida forsøker å vise er at skillet tale/språk, metafysisk sett, ikke er opprettholdbart; en arke-skrift.

Et verk skapes av det som er utenfor verket, ingen nakenhet uten tildekket-het, ingen verk uten supplement, ingen tale uten skrift, ingen nærvær uten fravær. For at den logosentriske metafysiske tradisjonen skal opprettholde skillet mellom tale og skrift må det tenke skriften som noe utenfor talen. Men skriftens generalitet truer denne forståelsen, hvordan kan noe underordnet være universelt? Det er dette som for Rousseau gjør skrift til, «... *That Dangerous Supplement ...*» (sitert i GR, 153). Matematikkens, og med det mener vi algebra, eksistens, som viser tegn til å være en pasigrafi, altså et universelt skriftsystem, truer talens privilegerte posisjon.

Skriftspråk som det farlige supplementet

What threatens is indeed writing.
(GR, 107)

Som sagt truer skrift talens privilegerte posisjon i den logosentriske metafysiske epoken. Men Rousseau ser i skrift både et håp om en rekonstruksjon av talens posisjon, samtidig som det truer dens posisjon, «presence is at once promised and refused» (GR, 153), det er snakk om tale som *det bør være*, eller bedre sagt som *det burde ha vært*.

That is why, straining toward the reconstruction of presence, he valorizes and disqualifies writing at the same time ... in one divided but coherent movement. We must try not to lose sight of its strange unity.

(GR, 154)

Skrift som supplement holder talen oppe i sin posisjon som overordnet begrep, men skrift truer også denne posisjonen fordi skrift viser tegn til å være universelt, men også fordi at talens tenkte opprinnelse ikke kan tenkes uten den skrift den er forskjellig fra. Hvordan kan en opprinnelig tale bli opprettholdt av noe som er forskjellig fra den og som, for Rousseau, kommer *etter*?

Rousseau condemns writing as destruction of presence and as disease of speech. He rehabilitates it to the extent that it promises the reappropriation of that of which speech allowed itself to be disposed. But by what, if not already by a writing older than speech and already installed in that place? [...] To write is indeed the only way of keeping or recapturing speech since speech denies itself as it gives itself. Thus an economy of signs is organized.

(GR, 154)

Men skriftens virke og difference sin økonomi lar seg ikke bli styrt av denne klassiske strukturen; denne ontologien eller epistemologien. Faktisk gjør den det motsatte, skrift baner vei for dens skjulte premisser; den forsøker ikke å motvirke dette. Difference lar seg ikke begrenses av en dens ytre, den lar dens fremmedgjøring (*alienation*) trenge gjennom og fullføres. Difference gjør mulig skillet nærvær-fravær, verk-supplement, tale-skrift. Det produserer det som forsøker å skille det, dens egen motsetning, gjør mulig det som forsøker å umuliggjøre det. Det er supplementet som ser ut til å gjøre rede for dette merkelige samholdet (*strange unity*), denne doble bevegelsen (*two gestures*) som er skrift som både bekreftende og avkreftende for talens privilegerte posisjon over det (GR, 156). Derrida spør, kan man ikke også tenke det motsatte?

Since the sense of being is never produced as history outside of its determination as presence, has it not *always already* (min kursiv) been caught within the history of metaphysics as the epoch of presence? ... *difference* in its *active* movement – what is comprehended in the concept of *difference* without exhausting it – is what not only precedes metaphysics but also extends beyond the thought of being. The latter says *nothing other than* metaphysics, even if it exceeds it and thinks it as what is within its closure.

(GR, 156)

Rousseau ser på skrift i begge tilfeller, både som skapende men også truende for talen som et truende hjelpemiddel «the critical response to a situation of a distress» (GR, 156).

Som vi har nevnt tidligere, ingen nakenhet uten en tildekking, intet sentrum uten periferi, ingen forståelse av nærvær uten en forståelse av fravær. Til det som er vårt anliggende her: ingen skrift uten tale. Det opprinnelige kan da ikke være talen men dette som differensierer, ikke en omveltning av strukturen men *différance*. Talen er alltid allerede komplisert av skrift, nærvær er alltid allerede komplisert av fravær. Supplementet viser at det allerede var et supplement ved opprinnelsen, ved kilden:

One wishes to go back from the supplement to the source: one must recognize that there is a supplement at the source.
(GR, 330)

Supplementet står inn for et ikke-nærvær, en ikke-referent. Før den var det ingen nærvær, det kommer ikke før noe annet enn seg selv, *supplementet er alltid et supplement av et supplement*. (GR, 330) Det Derrida forsøker å vise ved å følge skrift som det farlige supplementet er at det har aldri vært noe annet enn *tekst*, det har aldri vært noe annet enn supplementer, betydningserstatte (substitutive significations) som kun får sitt uttrykk i en rekke av differensierende referanser, signifikater som er forskjellige fra andre signifikater, som legger seg selv til kun ved å få sin betydning fra sporet (*trace*), og fra en henvendelse til supplementet, etc. «And thus to infinity» (GR, 173). Fordi vi har lest, *i teksten*, at et absolutt nærvær alltid er skjult, at det aldri har eksistert. At det som åpner for betydning og språkssystemet er en skrift som fjerner et naturlig nærvær.

Avsluttende bemerkninger

Vi har allerede sagt alt vi har hat lyst til å si (på de få sidene vi hadde til rådighet for å si det). La oss avslutte i kjent stil med et sitat (vel oppmerksomme på at teksten ikke slutter her, det gjenstår alltid en bibliografi og en referanseliste, kanskje et omslag, en *hors-texte* som kun er *texte*, andre steder et stikkordsregister eller anbefalt litteratur), hvor Derrida gir uttrykk for en redsel om at hans verk vil misforstås, men som også et håp til sine lesere, eller som vi sa i begynnelsen av denne teksten, å ta Derrida i god tro, og om å lese han igjen.

Because I still like him, I can foresee the impatience of the bad reader: this is the way I name or accuse the fearful reader, the reader in a hurry to be determined, decided upon deciding (in order to annul, in other words to bring back to oneself, one has to wish to know in advance what to expect, one wishes to expect what has happened,

one wishes to expect (oneself). Now, it is bad, and I know of no other definition of the bad, it is bad to *predestine one's reading, it is always bad to foretell. It is bad, reader, no longer to like retracing one's steps.* (min kursiv)
(Derrida, *The Post Card* 1987 s. 4)

Vi kommer (forhåpentligvis) til å fortsette å lese Derrida, og å lese han om igjen, sådan er ikke dette en avslutning, for å ta sitatet (litt) ut av kontekst: «the closure. We do not say the *end*»

Bibliografi

- Bennington, G. (1993). Derridabase. I G. Bennington, & J. Derrida, *Jacques Derrida* (ss. 1-316). London og Chicago: University of Chicago Press.
- Derrida, J. (2016). *Of Grammatology* (40th anniversary ed.). (G. C. Spivak, Trans.) Baltimore: John Hopkins University Press.
- Glendinning, S. (2011). *Derrida: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lucy, N. (2004). *A Derrida Dictionary*. Malden; Oxford; Victoria: Blackwell Publishing.
- Rousseau, J.-J. (1995). *Om ulikheten mellom menneskene -dens opprinnelse og grunnlag* (2. ed.). (T. Lillås, Trans.) Gjøvik: Aschehoug & CO.
- Rousseau, J.-J. (1998). *Essay on the Origin of Languages and Writings Related to Music*. (J. T. Scott, Ed.) Hanover og London: University of New England.

Referanseliste

- Aristoteles (1963), *De Interpretatione i Categories and De Interpretatione* (oversettelse ved Ackrill, J. L.) Oxford: Oxford University Press
- Bennington (2017), Geoffrey Geoffrey Bennington on Derrida and Deconstruction (*Modern Critical Theory Lecture Series*) Unit Fellows
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FtLMNcpgYEs>
- Derrida, J. (1985) *Letter to a Japanese Friend* i *Derrida and Difference* s. 1-5, (red. Wood & Bernasconi) Warwick: Parousia Press
- Derrida, J. (1987) *The Truth in Painting*, (oversettelse ved Bennington, G. og McLeod, I.) Chicago: Chicago University Press
- Derrida, J. (1995) *The Time is out of Joint*, i *Deconstruction Is/In America: A New Sense of the Political* (red. Anselm Haverkamp), NYU Press
URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt9qfqqx.6>
- Derrida, J. (2004) "Je suis en guerre contre moi-même," intervju i *Le Monde*, August 19, 2004.
- Derrida, J. (2014) *The Death Penalty* (Volume 1), trans. Peggy Kamuf, Chicago: University of Chicago Press
- Derrida, J., (1987) *The Post Card: From Socrates to Freud and Beyond*. (oversettelse ved Bass, A.) Chicago: University of Chicago Press

- Lawlor, Leonard, “Jacques Derrida”, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2021 Edition), Edward N. Zalta (ed.), forthcoming
URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/derrida/>>
- Platon (2003), *Phaedrus (Oxford World's Classics)* (oversettelse ved Waterfield, R.)
Oxford: Oxford University Press